

2028

KUNGL. UNIVERSITETETS BIBLIOTEK

UPPSALA

Landsmålsarkivet

Dalarna

Åsön

Ericsson, Back Ol. 1929.

Svar på ULMA: 19 om Nödbröd

8 bl. 4c

2028

L. L.

Exc. S. B.

Om nödbröd och nödfoder.

Dalarna.

Uppmärksamhet av Back O. Ericsson född 1869 Ål.
från Åls socken Dalarna.

Back O. Ericsson

Betecknande av missvärtar, äro nödar, 1929.
i egentlig mening, deruti inbegripes
förutom det allra värsta, nämligen frös är
då säden frös-af: genom fröst, som
gjorde slut på kärn-bildningen i förtid,
hvilket även kallades käl-är "hårt är"
från vilka tider det har berättats om
hur folket fick para fram "ta sig fram"
i stort armad, men dock vara nägla
med sin lott, med helig förtröstan och
tro sin skapare om gvalt! ävenså kände
det, att det kunde blifva torrår då inget
"intet" reng föll på, och under heta
sommaren ständig torra, som gjorde

att ingen värtighet kunde bli nånting
 nå "med det samma" dålig kärna, eller
 ganska liten, och brännogen "brädmogna"
 alla sädana är betecknades klentår. Ordbr. i
klenta.
 deremot då det var gäلت år göar
 var det sikligt med såväl spannmål
 som godervästen, var det guds "Guds"
 nådeliga år, då sluppe man äta
nöbrä "nöbröd", Dock förekom det
 antänksamhet bland folkten i våra
 byar och socknar, de färstagsig på
 att spara ihop viel gada år, ty de viste,
 att på gada år kommer noår "nöår".
 De tog sig förs att bygga spannmåls-
 magasin gemensamt, deri lagrades
 upp spannmål på ettlänning, dels
 ävenså till brödpäcka. Här i vår lilla

socknen Söl, hade vi, och finnes ännu,
ett Lockenmagasin för hela orten.
Stadfästelse dera på denna verksamhet
gifven Stockholm i Käckammaren av konung,
Friedrich den 23 Januari 1751, för innevänarna
i Söls socken, (hvilket härmed bifogas en
avskrift på särskilt papper) Numsis 1-8.
Det var mycket noga nogsamt med värden
av denna spännål. Första insamlingen
destill skedde genom ett vist kvantum
som uttaxerades på varje soldatrate
för att få något att börja med, och låna
ut mot viss procent, som kallades
för afrad vissa kappar på tenna
i årlig ränta, hvilket gjordes att span-
måls mängden ökade år efter år,
att detta angifves i det Kongl. brefvet.

Spanmålsmagasinet storlek var ganska
 rymligt tilltagen 7 X 1½ metrar, eller 84 metrar,
 i kvadrat i 3re våningar, således 3 bottnar,
 der säden fick ligga och gästna "toska"
 efter omskoplingen. Detta magasin med
 spanmålen som der fanns, gav folket
 en styfska och eggelse att spara, ifall
 man genom nödår skulle råka till att
 bli ätlös "utan bröd", på den tiden
 fick man lära sig, vara rädd om
gusslonet "gudslånet" taga vara på
 varge brann, då gick man allmänt efter
 sädesskärningen på åkrarna och placka
 ihop alla ax som blivit efter, även
 under gvela år, under nödår, har berättats
 om, att icke allenast barken har varit
 en tillblandning, utan mera allmänt

Landsm. Upps. 2028
 Back O. Ericsson. 1928. ÅL

DAL.

Frgl. 19

färekam, att man av halmen, som
 sånderhackades i korta längder s. k.
hackels, som blandades ihop med en
 $\frac{1}{3}$ del efter mått med spennål, som sedan
 på kvarnen maldes till mjöl, hvilket
 färekam så sent som på 1850 talet.
 Tidigare, eller senast i början av 1700 talet
 färekam barkbrödet, det har talats om, av
 de gamle, att det var så dåligt mjöl som
 bakades bröd utan, så det ville inte fastna
 (gasna) ihop i ugnen, utan man kara
 "gräfele" ut den stekta degmassan som
 var så skär "den satt inte ihop" ut ur
 ugnen och samlades i ett tråg, ur
 hvilket man fick med sina nävar
 branna i sig det, som skulle betecknas
 som bröd, eller i stället för bröd!

Svensån, beträffande djurens föda, har
 många gånger varit mycket smått om
 "brist på föda" kvadan folket måst till-
 gripa nödföda, bestående av löv och
lövkräspor kvistar av lövträd med löv på
 sammanbundna, och tåkade på hajsor,
 samt även vittmassa som hämtades
 upp ur sumpiga delar "läglanta svackor"
 denna massa när ^{den} fick tåka blev ett begärligt
 föda även näringsrikt för kreaturen.
 Till och med talles förutades hem på
 värsidan för att utspisa foder tillgången
 och i möjligaste mån hålla djuren
 fri från den återkommande skrävell-
sjukan på våren, på grund av att djuren
 blivit svältna "undernärd" kvar utan
 instälde sig stelsjuka, och såg ut som

obs.

bara skrikor "tamma och magra" stela
i benen och härkade "askade" knapast
sesa sig. Dessa nötkreaturens vanliga
skrapfelsjukdommar försvarna så
småningan, när de fånga kamma ut
på gränbarken och i skogen, då snån
under våren smält best.

Fråga om barktagning är det ingen
som minnes annat än förs gaspning
av läder, hvilket under 1880 och 1890 talet
var en länande inkamot för folket, att
i skogen på läpja gränbark i stora
mängder, torra och hakas i entums
småbitar, hvilka mättes i mått 1 tenna
till gaspverienna, detta under församman
och samtidigt då barken läpte av så
lätt, efter ett par riстар efter trädets stam.

X. Minnen från nådår.

Under år 1877 prägs sädlen, i allmänhet överallt i våra trakter, kvassas folket fick äta det dåliga mjöl av förfrusen säd, men ungdomen var inte lessin "ledsen" ändå, ty de sjunga slagdängor derom, t. ex pr. de kunde visa sig maska genom att säga när de skulle taga i något tungt arbete, (Här ska du se, en sam) int ä lessin i fryssen grät!

→ Ordb.,
ledsen a.

Under danskvällar, då kanske intrycket från sina föräldras om den knappa födan, gjorde sig gällande, sjung man ändå!

Hopp kollä, stå int ä grät! säg åt den som kan spela lat, så bli ni kräta, så slipp ni gräta -

Och var en maska ni sam jä "jag".

Landsm. Upps. 2028
Back O. Ericsson. 1929. AL

DAL.

Frgl. 19